

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

6 Vtrum peccatum delectationis morosæ, vel non morosæ sit in ratione inferiori sicut in subiecto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

tentia attribuiamus ei peccare, quo fit ut quia sensualitas secundum se habet tantum libertatis, ut sufficiat ad peccatum veniale, ideo peccatum veniale ei tribuitur. quia vero non habet tantum rationalitatis, ut possit in peccatum mortale, quia non est eius respicere boni rationis ut finem, ideo ei non attribuitur peccatum mortale. & quia eius ut motus a superiori est tendere ordinare in bonum rationis ut finem, ideo etiam sibi ut motus a ratione peccatum mortale & virtutis actus tribuitur ut principio, & consequenter ut subiecto, ut iam dictum est. Ad obiecta ergo dicitur, quod author loquitur de sensualitate nostra secundum id quod est ei proprium, ut patet in responsione ad primum: & propterea negavit ab ea mortale, cui prius tribuerat veniale. ideo patet non esse parem rationem. Ex articulis autem secundo & diligenter inspectis, facile patere potest, hanc esse veram mentem authoris.

Ad 1. arg. preced.

Inf. ar. 6. co. & 2. dist. 24. q. 3. & uer. q. 17. artic. 2. cor.

art. 1. & 2.

In responsione ad tertium eiusdem quarti articuli, non turbetur ex exemplo caloris disponens ad formam ignis, pro eo quod dicitur esse in eodem subiecto. Exemplum in primis est, & verificatur de subiecto partiali, id est, materia quae disponit ad formam ignis calorem, & suscipit illam.

Super Questionis septuagesimae quarta, Articuli quintum.

In articulo 5. eiusdem 74. q. hoc solum dicitur occurrit, quia ratio secundum se est simpliciter & aliorum ordinata in finem, & deordinata ab illo libere libertate perfecta, radicaliter tamen libertas enim formaliter est primo voluntatis: circo actus rationis inordinatus est moraliter malus, si inordinatio in potestate nostra est, propter quod utroque modo contingit moralis malitiam in ratione

ubi. & is. r. 3. art. 1. & 2.

Art. 1. 3. & 3.

actus virtutis moralis non est sine electione: unde semper cum actu virtutis moralis, qui perficit uim appetituum, est etiam actus prudentiae, quae perficit uim rationalem, & idem est etiam de peccato mortali, sicut dictum est.

AD TERTIUM dicendum, quod dispositio tripliciter se habet ad id, ad quod disponit. Quandoque enim est idem & in eodem: sicut scientia inchoata dicitur esse dispositio ad scientiam perfectam. Quandoque autem est in eodem, sed non idem: sicut calor est dispositio ad formam ignis. Quandoque uero nec idem, nec in eodem: sicut in his quae habent ordinem adinuicem, ut ex uno perueniatur in aliud, sicut bonitas imaginatio nis est dispositio ad scientiam, quae est in intellectu: & hoc modo ueniale peccatum, quod est in sensualitate, potest esse dispositio ad peccatum mortale, quod est in ratione.

ARTICVLVS V.

Utrum peccatum possit esse in ratione.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur quod peccatum non possit esse in ratione. Cuiuslibet enim potentiae peccatum est aliquis defectus ipsius: sed defectus rationis non est peccatum, sed magis excusat peccatum. excusatur enim aliquis a peccato propter ignorantiam, ergo in ratione non potest esse peccatum.

¶ 2. Præ. Primum subiectum peccati est uoluntas, ut dictum est: sed ratio praecedit uoluntatem, cum sit directiua ipsius. ergo peccatum esse non potest in ratione.

¶ 3. Præ. Non potest esse peccatum, nisi circa ea quae sunt in nobis: sed perfectio & defectus rationis non est eorum quae sunt in nobis: quidam enim sunt naturaliter ratione deficientes, uel ratione solertes. ergo in ratione non est peccatum.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. 12. de Trin. quod peccatum est in ratione inferiori, & in ratione superiori.

RESPON. Dicendum, quod peccatum cuiuslibet potentiae consistit in actu ipsius, sicut ex dictis patet. Habet autem ratio duplicem actum. Vnum quidem secundum se in comparatione ad proprium obiectum, quod est cognoscere aliquod uerum. Alius autem actus rationis est, inquan-

tum est directiua aliarum uirtutum. Vtroque igitur modo contingit esse peccatum in ratione. Et primo quidem in quantum errat in cognitione ueri, quod quidem tunc imputatur ei ad peccatum, quando habet ignorantiam, uel errorem circa id quod potest, & debet scire; secundo, quando inordinatos actus inferiorum uirtutum uel imperat, uel etiam post deliberationem non coeret.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio illa procedit de defectu rationis, qui pertinet ad actum proprium respectu proprii obiecti, & hoc quando est defectus cognitionis eius, quod quis non potest scire: tunc enim talis defectus rationis non est peccatum, sed excusat a peccato, sicut patet in his qui per furiosos committuntur. Si uero sit defectus rationis circa id quod homo potest, & debet scire, non omnino homo excusatur a peccato, sed ipse defectus imputatur ei ad peccatum. Defectus autem qui est solum in dirigendo alias uires, semper imputatur ei ad peccatum, quia huic defectui occurrere potest per proprium actum.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut supra dictum est, cum de actibus uoluntatis & rationis ageretur, uoluntas quodammodo mouet & praecedit rationem, & ratio quodammodo uoluntatem, unde, & motus uoluntatis dici potest rationalis, & actus rationis potest dici uoluntarius, & secundum hoc in ratione inuenitur peccatum uel prout est defectus eius uoluntarius, uel prout actus rationis est principium actus uoluntatis.

AD TERTIUM patet responsio ex dictis.

ARTICVLVS VI.

Utrum peccatum morose delectationis sit in ratione.

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur quod peccatum morose delectationis non sit in ratione. Delectatio enim importat motum appetitus uirtutis, ut supra dictum est: sed uis appetitiua distinguitur a ratione, quae est uis apprehensiuua, ergo delectatio morosa non est in ratione.

¶ 2. Præ. Ex obiectis cognosci potest ad quam potentiam actus pertineat, per quem potentia ordinatur ad obiectum: sed delectatio quae est morosa circa bona sensibilia, & non circa bona rationis

inueniri, subiecti scilicet in cogitando, & in dirigitur sed affectus in cognoscendo tam in gatiuis, qui uoluntatis ignorantiam, quae positus, qui uoluntatis error, non imputatur habet, rationem mali moraliter, sed negatiuis ubi quod potest, & de quibus scire potest, autem quomodo potest. Non est enim absque peccato, habere scientiam quoniam nem fallam de uoluntate, cum potest haberi uera, uel in falsa, sicut in peccato de crudelitate, cum nonnullum malum intellectus sit in opinio de quod que. Propter quod in littera in responsione ad secundum clauditur, quod in tione est peccatum, ut effectus eius est uoluntarius, delectatio autem in dirigendo ut in littera dicitur semper est malum moraliter, quia ratione sua claudit uoluntarium, licet. Directio enim imperando sic primum autem, ad praedictum, sicut est rationis non uoluntate. Est ergo a ratione & in ratione peccatum, ut in ximo & elicitur in principio inordinatus actus uoluntarius, ut magis quantum petiu inferiori ratione solum partem

Super questionem 74. articulum octauum.

In articulo 6. eiusdem 74. questionis dicitur mihi, quod thorob reuerentiam diui Aug. articulum hunc, & sequentem apponit. Cum ex dictis iam ostendit omne peccatum in illa potentia, quae est proximum principium libertatis seu rationalis, quod modo, & delectatio morosa sit in cognoscibili, licet enim ut motus est a superioribus, si cetera peccata interpretatur, delectatio in ea sit in ratione, & imperium ad illud imperium respicitur, illi sit in ratione, & sequens est, quod non oportet ad plene sollicitum ad

ergo peccatum delectationis morose non est in ratione.

¶ 3 Præ. Morosum dicitur aliquid propter diuturnitatem temporis: sed diuturnitas temporis non est ratio, quod aliquis actus pertineat ad aliquam potentiam. ergo delectatio morosa non pertinet ad rationem.

SED CONTRA est quod Aug. * dicit 12. de Trinit. quod consensus illecebre si sola cogitatione delectationis contentus est, sic habendum existimo, uelut cibum uertutum mulier sola comederit; per mulierem autem intelligitur ratio inferior, sicut ibidem ipse exponit. ergo peccatum morose delectationis est in ratione.

RESPON. Dicendum, quod sicut iam dictum est, * Peccatum contingit esse in ratione, quandoque quidem in quantum est directiua humanorum actuum. Manifestum est autem, quod ratio non solum est directiua exteriorum actuum, sed etiam interiorum passionum: & ideo quando deficit ratio in directione interiorum passionum, dicitur esse peccatum in ratione, sicut etiam quando deficit in directione exteriorum actuum. Deficit autem in directione passionum interiorum dupliciter. Vno modo, quando imperat illicitas passionis: sicut quando homo ex deliberatione prouocat sibi motum iræ, uel concupiscentiæ. Alio modo quando non reprimit illicitum passionis motum: sicut cum aliquis postquam deliberauit, & motus passionis insurgens est inordinatus, nihilominus circa ipsum immoratur, & ipsum non expellit: & secundum hoc dicitur peccatum delectationis morosa esse in ratione.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod delectatio quidem est in uis appetitiua, sicut in proximo principio: sed in ratione est sicut in primo motiuo, secundum hoc quod supra dictum est, * quod actiones que non transeunt in exteriorem materiam, sunt sicut in subiecto in suis principiis.

AD SECUNDUM dicendum, quod ratio actum proprium illicitum habet circa proprium obiectum, sed directionem habet circa omnia obiecta inferiorum uirtutum, que per rationem dirigi possunt; & secundum hoc etiam delectatio circa sensibilia obiecta pertinet ad rationem.

AD TERTIUM dicendum, quod delectatio dicitur morosa non ex mora temporis, sed ex eo, quod ratio deliberans circa eam immoratur: nec tamen eam repellit tenens & uolens libenter, que statim, ut attrigerunt animum, respui debuerunt, ut Aug. * dicit 12. de Trinit.

ARTICVLVS VII.

Primum peccatum consensus in actum sit in ratione superiori.

AD SEPTIMUM sic procedit. Vbi, quod peccatum consensus in actum non sit in ratione superiori. Consentire enim est actus appetitiue uirtutis, ut supra habi-

tum est: * sed ratio est uis apprehensita. ergo peccatum consensus in actum non est in ratione superiori.

¶ 2 Præ. Ratio superior intendit rationibus æternis inspiciendis & consulendis, ut Aug. † dicit 12. de Trin. sed quandoque consentitur in actum non consulitis rationibus æternis. non enim semper homo cogitat de rebus diuinis, quando consentit in aliquem actum. ergo peccatum consensus in actum, non semper est in ratione superiori.

¶ 3 Præ. Sicut per rationes æternas potest homo regulare actus exteriores, ita etiam interiores delectationes, uel alias passionis: sed consensus in delectationem absque hoc quod opere statuatur implendum, est rationis inferioris: ut dicit Aug. † duodecimo de Trinita. * ergo etiam consensus in actum peccati, debet interdum attribui rationi inferiori.

¶ 4 Præ. Sicut ratio superiore excedit inferiorem, ita ratio excedit uim imaginatiuam. sed quandoque procedit homo in actum per apprehensionem uirtutis imaginatiue absque omni deliberatione rationis, sicut cum aliquis ex impræmeditato mouet manum, aut pedem. ergo etiam quandoque potest ratio inferior consentire in actum peccati absque ratione superiori.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit duodecimo de Trinita. Si in consensione male utendi rebus, que per sensum corporis sentiuntur, ita decernitur quodcunque peccatum, ut si potestas sit, et corpore compleatur, intelligenda est mulier cibum illicitum uiro dedisse: per quem superior ratio significatur. ergo ad rationem superiorem pertinet consentire in actum peccati.

RESPON. dicendum, quod consensus importat iudicium quoddam de eo in quod consentitur. Sicut enim ratio speculatiua iudicat, & sententiat de rebus intelligibilibus, ita ratio practica iudicat & sententiat de agendis. Est autem considerandum, quod in omni iudicio ultima sententia pertinet ad supremum iudicatorium, sicut uidemus in speculatiuis, quod ultima sententia de aliqua propositione datur per resolutionem ad prima principia. Quamdiu enim remanet aliquod principium altius, adhuc per ipsum potest examinari id de quo queritur: unde adhuc est suspensum iudicium quasi nondum data finali sententia. Manifestum est autem, quod actus humani

Prima secundæ 3. 1. h. omnia.

distinguitur contra cogitationem & delectationem interius, sicut in ratione superiori, ut in subiecto.

¶ In eodem 7. articulo debium occurrit, quia uoluntaria, immo nulla uideatur differentia inter subiectum consensus in actum, & subiectum consensus in delectationem: & tamen in litera ex intentione Aug. consensus in actum rationi superiori, consensus in delectationem rationi inferiori tribuitur, quia enim ratione per temporales rationes possumus consentire delectationi cogitata fornicationis, eadem possumus consentire cogitato actui.

¶ 4 Præ. Sicut ratio superiore excedit inferiorem, ita ratio excedit uim imaginatiuam. sed quandoque procedit homo in actum per apprehensionem uirtutis imaginatiue absque omni deliberatione rationis, sicut cum aliquis ex impræmeditato mouet manum, aut pedem. ergo etiam quandoque potest ratio inferior consentire in actum peccati absque ratione superiori.

¶ Ad hoc dicitur, quod uterque consensus secundum rem, quando fit secundum rationes temporales est rationis inferioris; quando uero fit secundum rationes æternas solas, ut si quis ex solo contemptu æternæ legis consentit in delectationem, uel in actum, non reputans aliter prohibendum, est rationis superioris. in hoc tamen differentia est, quia quando est inferioris, est etiam superioris, sicut negat: quia teneur obuiare dirigendo secundum legem eternam, & non obuiat, quando uero est superioris, non oportet quod sit inferioris: quia non spectat ad inferiorē de propriis superiori iudicare, ut contingit cum quis morose delectatur de iniuriis fidei, secundum appropriationem autem, X. 2. que

q. 15. ar. 1.

c. 7. 1. 6. 10. 3.

c. 15. 1. 6. med. 10. 3.

c. 15. 1. 6. med. 10. 3.

margin notes on the left edge of the page, including 'subiecto huius peccati', 'magis quam aliorum', 'quod dicitur', 'Aug. tribuerat peccatum morose delectationis rationi inferiori', 'idcirco ut hoc saluaret, hunc docuit articulum, ex quo e-nudare substantiam peccati dicitur', 'In responsione ad primum in eodem articulo duo scito Notuit. primo, quod delectatio dicitur esse in ratione, ut in primo motiuo, eo modo quod imperium dicitur primum mouens. Secundo, quod quia author intendit saluare, quod huiusmodi peccatum sit in ratione ut in subiecto idem repetit regulam superioris habitam, scilicet, quod æqua est extensio principij, & subiecti in materia peccatorum: ut inde dicitur, quod delectatio est in ratione subiectiue, tanquam imperate, in appetitu autem tanquam in eliciente.

margin notes in the left margin, including 'subiecto huius peccati', 'magis quam aliorum', 'quod dicitur', 'Aug. tribuerat peccatum morose delectationis rationi inferiori', 'idcirco ut hoc saluaret, hunc docuit articulum, ex quo e-nudare substantiam peccati dicitur', 'In responsione ad primum in eodem articulo duo scito Notuit. primo, quod delectatio dicitur esse in ratione, ut in primo motiuo, eo modo quod imperium dicitur primum mouens. Secundo, quod quia author intendit saluare, quod huiusmodi peccatum sit in ratione ut in subiecto idem repetit regulam superioris habitam, scilicet, quod æqua est extensio principij, & subiecti in materia peccatorum: ut inde dicitur, quod delectatio est in ratione subiectiue, tanquam imperate, in appetitu autem tanquam in eliciente.

margin notes on the right edge of the page, including 'distinguitur contra cogitationem & delectationem interius, sicut in ratione superiori, ut in subiecto.', '¶ In eodem 7. articulo debium occurrit, quia uoluntaria, immo nulla uideatur differentia inter subiectum consensus in actum, & subiectum consensus in delectationem: & tamen in litera ex intentione Aug. consensus in actum rationi superiori, consensus in delectationem rationi inferiori tribuitur, quia enim ratione per temporales rationes possumus consentire delectationi cogitata fornicationis, eadem possumus consentire cogitato actui.', '¶ 4 Præ. Sicut ratio superiore excedit inferiorem, ita ratio excedit uim imaginatiuam. sed quandoque procedit homo in actum per apprehensionem uirtutis imaginatiue absque omni deliberatione rationis, sicut cum aliquis ex impræmeditato mouet manum, aut pedem. ergo etiam quandoque potest ratio inferior consentire in actum peccati absque ratione superiori.', '¶ Ad hoc dicitur, quod uterque consensus secundum rem, quando fit secundum rationes temporales est rationis inferioris; quando uero fit secundum rationes æternas solas, ut si quis ex solo contemptu æternæ legis consentit in delectationem, uel in actum, non reputans aliter prohibendum, est rationis superioris. in hoc tamen differentia est, quia quando est inferioris, est etiam superioris, sicut negat: quia teneur obuiare dirigendo secundum legem eternam, & non obuiat, quando uero est superioris, non oportet quod sit inferioris: quia non spectat ad inferiorē de propriis superiori iudicare, ut contingit cum quis morose delectatur de iniuriis fidei, secundum appropriationem autem, X. 2. que